

*Ніна Березук,
головний бібліограф Центральної наукової бібліотеки
Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*

Бібліотекознавець Костянтин Рубинський: життя і доля

К. Рубинський — особистість в історії бібліотекознавства глибоко трагічна. Ім'я бібліотекознавця, добре відоме на початку ХХ століття, пішло у непам'ять у 20-ті рр. і дотепер маловідоме широкому бібліотечному загалу. Його роботи, опубліковані в "Записках Харьковского Императорского университета", давно стали раритетами, що зберігаються тільки в окремих, здебільшого університетських бібліотеках, і за радянських часів не перевидавались. Цілком слушною є думка відомого бібліотекознавця, професора Ю. Столярова з цього приводу: "...никогда не было адекватного представления о вкладе К. Рубинского в библиотечное дело, целостного представления об этом замечательном специалисте" [1, с. 85].

Народився Костянтин Іванович Рубинський 13 травня 1860 р. у місті Балта Подільської губернії (нині — Одеська область). Його батько Рубинський Іван Демидович і мати Тиманська Варвара Петрівна були, за архівними даними, зі "священницьких дітей". Закінчивши Курську духовну семінарію, батько обрав для себе військову кар'єру, яку завершив підполковником 126-го Пензенського піхотного Рильського полку.

Початкову освіту К. Рубинський здобув у Корочанській і Ніжинській гімназіях. У 1878 р. він вступив до Ніжинського історико-філологічного інституту ім. кн. Безбородька (нині — Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя).

У 1883 р. він перевівся на 4 курс історико-філологічного факультету Харківського імператорського університету, який закінчив у 1885 р. з дипломом I ступеня і званням кандидата, захистивши кандидатську роботу на тему: "Княжение Ярослава в Новгороде и его значение в новгородской истории".

Після закінчення університету К. Рубинський вчителював у жіночій гімназії "Філіпе" у Харкові, а згодом — у пензенському реальному училищі і пензенській гімназії. Наприкінці 1893 р. він повернувся до Харкова і з 16 лютого обійняв посаду помічника бібліотекаря Харківського університету. Бібліотека, фонд якої нараховував більше 150 тис. од. зб. вітчизняної та іноземної наукової літератури, переживала найтяжчі часи. Керована у перше століття свого існування, відповідно до Статуту, університетськими професорами, необізнаними з бібліотечною справою, вона не мала каталогів, приміщень для читачів. Недосконалість обліку і розташування фондів (40 тис. од. нерозібраних книг) унеможливило користування ними.

Сумлінне ставлення до роботи, професійний підхід до справи молодого помічника бібліотекаря привернули увагу Ради університету. 31 січня 1900 р. його було призначено бібліотекарем (так згідно зі Статутом 1804 р. і штатним розкладом іменувалась особа, якій доручалось управління університетською бібліотекою). У перші роки його керівництва ефективно йшли роботи зі складання алфавітного і систематичного каталогів, були оброблені та відображені в каталогах "нерозібрані фонди", встановлені книгообмінні зв'язки з вітчизняними та закордонними науковими організаціями. К. Рубинський складає каталоги дарчих бібліотек. Вперше можливість користуватись фондами фундаментальної бібліотеки отримали студенти.

Завдяки наполегливості К. Рубинського Рада університету прийняла рішення про будівництво нового приміщення бібліотеки. За проектом архітектора В. Величка у 1900 р. було розпочато, а в 1902 р. завершено будівництво однієї з перших в Україні спеціальної бібліотечної споруди з великим читальним залом на 250 місць, службовими приміщеннями

* Тут і надалі всі дати подано за старим стилем.

і книгосховищем, обладнанням металевими конструкціями, встановлено перший механічний книгопідйомник.

1902 р. Рада університету відрядила К. Рубинського для вивчення досвіду розміщення фондів бібліотек Москви, Петербурга, Юр'єва, Варшави, Києва. Він ознайомився з діяльністю 25 бібліотек, і, повернувшись до Харкова, подав розроблений ним проект перенесення, розміщення фонду й організації роботи університетської бібліотеки в нових умовах.

За поданням К. Рубинського Рада розглянула питання про зміну штатного розкладу бібліотеки. Не отримавши дозволу Міністерства освіти, вона прийняла рішення про залучення до бібліотеки працівників за рахунок спецкоштів. На початок 1905 р. у бібліотеці працювали вже 17 чоловік, у тому числі чотири помічники бібліотекаря, що дало змогу забезпечити виконання головних напрямів роботи. Саме тоді в бібліотеці вперше з'явилися співробітники жінки.

З метою удосконалення роботи бібліотеки ректор університету дозволив бібліотекарю К. Рубинському закордонну відпустку з 1 червня до 15 вересня 1905 р. для вивчення досвіду роботи закордонних бібліотек. Він відвідав провідні бібліотеки Парижа, Берліна, Мюнхена, Відня, Лозанни, Берна.

Порівняння бібліотек Західної Європи з вітчизняними бібліотеками привело його до висновку, що останні не отримують необхідного устрою, доки розвиток бібліотечної справи не стане державною проблемою, а професійна підготовка — обов'язковою для бібліотечного персоналу. Залучення до бібліотеки кращих сил, впевнений К. Рубинський, стане можливим лише тоді, коли поліпшиться матеріальний стан службовців бібліотек, а персонал їх буде поповнюватись особами, що одержали професійну підготовку. Доповідь К. Рубинського "Положение вопроса о библиотечном персонале в Западной Европе и у нас" [2], з якою він виступив після повернення, привернула увагу не тільки університетської громадськості, а й Товариства бібліотекознавства, на запрошення якого він виступив у Петербурзі 22 листопада 1908 р.

Необхідно відзначити, що з самого початку створення Товариства бібліотекознавства К. Рубинський був одним із найактивніших його членів. Обраний членом академічної комісії, він брав участь у розробці актуальних питань, пов'язаних з реформою академічних бібліотек.

Визначаючи стан бібліотек Росії надзвичайно складним, Товариство бібліотекознавства розпочало роботу з підготовки Першого Всеросійського з'їзду з бібліотечної справи. К. Рубинський брав безпосередню участь у розробленні "Записки по вопросу о мерах, необходимых для улучшения постановки библиотечного дела в академических библиотеках", яка об'рунтовувала самостійність бібліотечної професії, необхідність спеціальної підготовки бібліотечного персоналу. Вона передбачала створення двох кафедр бібліотекознавства і бібліографії при двох університетах (у Санкт-Петербурзі і Харкові) з метою забезпечення теоретичної підготовки бібліотекарів академічних бібліотек.

К. Рубинський підтримав ініціативу Товариства бібліотекознавства про видання першого в Росії професійного журналу "Библиотечкарь". У його перших номерах він опублікував статтю "Причины неустройства наших академических библиотек" [3], у якій знову звернувся до питання про необхідність професійної підготовки бібліотекаря.

Перший Всеросійський з'їзд з бібліотечної справи відбувся в Петербурзі з 1 до 7 червня 1911 р. З доповіддю "Положение библиотечного дела в России и других государствах", яка відкривала ділову частину з'їзду, виступив харківський бібліотекар К. Рубинський [4]. Глибокий аналіз стану академічних, державних, громадських, народних міських та сільських бібліотек, обізнаність зі станом бібліотечної справи в бібліотеках Європи, діапазон поставлених у доповіді

питань свідчать про визнання організаторами з'їзду авторитету К. Рубинського. Відомий бібліотекознавець С. Масловський згодом так охарактеризував його: "К. И. Рубинский заслуженно считается одним из лучших знатоков библиотечного дела в России" [5, с. 297]. Активна участь у засіданнях як товариша голови секції академічних бібліотек, доповідь на її засіданні "Библиотечные комиссии в академических библиотеках", що викликала дискусію, численні пропозиції з обговорюваних питань, підсумкові резолюції, що складались за його участю — все це залишилось на сторінках унікального видання "Труды Первого Всероссийского съезда по библиотечному делу", яке вийшло у 1912 р. Історичне значення з'їзду полягає в тому, що вперше в історії вітчизняного бібліотекознавства було чітко окреслено статус бібліотеки, як особливої, "вченої", співробітники якої потребують спеціальної освіти.

У вересні 2011 р. бібліотечна громадськість відзначатиме 100-річчя Першого Всеросійського з'їзду з бібліотечної справи, матеріали якого співзвучні з проблемами і сучасного бібліотекознавства. З цим з'їздом завжди буде асоціюватись ім'я видатного бібліотекознавця, засновника української школи бібліотекознавства Костянтина Івановича Рубинського.

Але повернімося трохи назад, до Харківського університету початку ХХ століття. Університет наближався до свого першого столітнього ювілею (1805—1905). К. Рубинський написав історичний нарис "Библиотека Харьковского университета за 100 лет ее существования 1805—1905 гг." [6]. Це була перша і єдина праця історика та бібліотекознавця, що залишила нам докладний опис діяльності найстаршої університетської книгозбірні України за перше століття її діяльності.

Досвід практичної роботи, усвідомлення стану вітчизняної та зарубіжної бібліотечної справи, світових тенденцій її розвитку, бажання звернути увагу наукової громадськості на проблеми розвитку бібліотекознавства спонукали К. Рубинського звернутися до їх теоретичного об'рунтування.

22 листопада 1909 р. він виступив в актовому залі університету з публічною лекцією "Культурная роль библиотеки и задачи библиотечного дела". Розглядаючи бібліотеку як "...фактор человеческой культуры, ... как капитал, и при том самый ценный капитал каждой страны, капитал, в который вложено все знание человечества", він стверджує, що "существует наука, которая занимается изучением этого капитала. Она называется "библиотечное дело" [7, с. 5]. На його думку, університет має прийти на допомогу цій науці, відвести гідне місце для вивчення минулого книги і бібліотеки, для дослідження їх ролі у розвитку прогресу, а також для підготовки фахівців академічних бібліотек. Лекція вражає діапазоном, глибиною і немигнуchoю актуальністю накреслених у ній питань.

Лекція "Культурная роль библиотеки и задачи библиотечного дела" мала широкий резонанс, викликала великий інтерес з боку Товариства бібліотекознавства, сприяла зростанню авторитету К. Рубинського як теоретика і фахівця. Удосконалювалась діяльність керованої ним бібліотеки Харківського університету, яка з часом перетворилась на одну з найкращих наукових книгозбірень.

Другий післяреволюційний період діяльності К. Рубинського зовсім не був досліджений. Його подальша біографія відтворювалась нами шляхом вивчення спеціальної і місцевої періодики, нечисленних документів державних архівів, архіву бібліотеки, спогадів його доньки — Антоніни Костянтинівни, яку вдалося розшукати.

Драмагичні події 1917—1919 рр. в Україні тяжко позначились на долі бібліотеки і К. Рубинського. Він мав одноразову можливість емігрувати, але не залишив бібліотеки. Довгий час він був її єдиним штатним працівником,

навіть жив у бібліотеці. Після встановлення радянської влади К. Рубинський був призначений на посаду директора. Його зобов'язали відновити роботу бібліотеки, надати можливість користування фондами широким колам читачів. В умовах холоду і голоду бібліотека розпочала їх обслуговування.

З початком ревізії бібліотечних установ директивами РНК УСРР усі бібліотеки приватного та громадського користування були оголошені державною власністю. У Харкові була створена комісія з порятунку бібліотек вчених-емігрантів, в яку включено і К. Рубинського. Йому доручили завідування складом цих книг. У важких умовах (неопалювані приміщення, відсутність освітлення) він складав списки книг, розподіляв їх між бібліотеками. Найцінніші з них надійшли до бібліотеки університету, збагативши її фонди майже на 200 тис. книг, а також до Харківської громадської бібліотеки. Ця трудомістка і відповідальна робота відбирала у К. Рубинського багато сил і часу. Згодом вона ж стала предметом серйозних політичних звинувачень на його адресу.

1920 р. в Україні розпочалась реорганізація вищої освіти. Знищувались університети, як архаїчна, стара вища школа, натомість створювались галузеві вищі навчальні заклади, що передбачало передачу їм відповідних фондів літератури. 5 липня 1920 р. найстаріший український університет припинив своє існування. Нарком освіти перевів бібліотеку у своє підпорядкування, оголосив її загальнодоступною, публічною, їй було надано нову назву — "Центральна науково-навчальна бібліотека" (ЦНУБ).

У 20-ті рр. XX ст. перед науковими бібліотеками поставили нові суспільно-політичні завдання, які потребували перенесення в них, мало не механічно, всіх форм бібліотечної активності, притаманних масовим політосвітнім бібліотекам. Головним завданням наукових бібліотек вважалась активна участь у соціально-економічному житті країни, політична освіта трудящих мас. К. Рубинський, для якого служіння інтересам науки і освіти були метою наукової бібліотеки, не міг погодитись із новими вимогами. Мовчазно протидіючи їм, він стояв осторонь ідеологічної боротьби з багатьох питань суспільного життя. Від керівників бібліотек вимагалась чіткість ідейних позицій. К. Рубинський жодного разу не висловив їх публічно. До того ж, за своїм непростарським походженням він, безумовно, не відповідав вимогам Наркомосвіти. Все це обумовило те, що талановитого бібліотекознавця і досвідченого керівника наукової бібліотеки не запрошували для участі в спеціальних нарадах, конференціях, не друкували. Його досвід і знання виявились непотрібними, він опинився в зоні замовчування на довгі роки. Востаннє ім'я опального бібліотекознавця прозвучало у 1920 р. на Другій Всеросійській конференції наукових бібліотек з уст відомого бібліографа К. Дерунова: "Рубинський — очень уважаемый библиотечарь Харькова". Але вони не були почуті присутніми. Ім'я його зникло зі сторінок спеціальної літератури.

У 1922 р. К. Рубинського було зміщено з посади директора і переведено на посаду старшого бібліотекаря. Але вже у червні 1924 р., згідно з архівними даними, він — старший помічник бібліотекаря (посада, яку обіймав співробітник із середньою освітою). В травні 1925 р. він звертається до заступника голови Укрголовнауки М. Яворського з проханням урахувати його майже 30-річний досвід керівництва бібліотекою і знання та надати посаду старшого бібліотекаря, але його прохання не було задоволено. Архівні документи підтвердили наше припущення, що К. Рубинський потрапив у сумнозвісну смугу переслідування безпартійної інтелігенції, чистки соціального складу наукових установ. Характерно, що, не знайшовши кандидатури на посаду керівника бібліотеки, яка б відповідала завданням "чистки", Наркомосвіти

затвердив виконуючою обов'язки директора колишню заступницю К. Рубинського — безпартійну О. Альховську.

У 1925 р. на Першій конференції наукових бібліотек у Києві в доповіді представника Укрголовнауки В. Дубровського було вперше висловлено ідею об'єднання колишніх університетських і публічних бібліотек в Україні. Висувалися проекти об'єднання бібліотеки колишнього Харківського університету з Бібліотекою ім. В. Г. Короленка. Єдиним, хто підняв свій голос на захист бібліотеки, був К. Рубинський. Тільки за один 1928 р. К. Рубинський опублікував на захист своєї бібліотеки чотири статті, в яких доводив недоцільність такого об'єднання. "Створивши таку об'єднану бібліотеку, довелося б відмовитись або від розвитку науки, або від політосвітньої мети. Центральна наукова бібліотека вже є у Харкові: не треба тільки її нівечити", — вважав він [8]. Над бібліотекою на довгі 8 років нависла загроза її знищення. У тому, що цього не відбулося і бібліотека зберегла свою цілісність, велика заслуга К. Рубинського.

Звільнившись від виконання адміністративних обов'язків, К. Рубинський має змогу присвятити свій час творчій роботі. До цього періоду належать неопубліковані статті, які й дотепер зберігаються у відділі рідкісної книги бібліотеки. Всі післяреволюційні роки він працював над монографією "История русской библиотеки в дореволюционное время. Очерки" (близько 200 сторінок), яка залишилась незавершеною. В часописах "Шлях освіти" та "Друг детей" він розмістив низку статей-рефератів з педагогічних питань. Здійснюючи свою давню мрію, К. Рубинський розпочав роботу над перекладом творів французьких письменників на українську мову. Одними з перших перекладів у тогочасній літературі були високо оцінені критикою його переклади романів Е. Золя "Щастя Ругонів", "Радість життя", "Істина", а також роману П. Ампя "Шампанське".

У 1926 р. К. Рубинський організував у бібліотеці семінар з бібліотекознавства, який очолював до кінця свого життя. Вражає програма семінару, широта інтересів і професійна ерудиція його керівника: "История книги в России", "Революция в библиотечном деле в Германии", "Рационализация работы в научных библиотеках и консерватизм библиотечных работников", "О своевременном возвращении книг", "Об оплате труда в научных библиотеках" та інші.

Наприкінці 1929 р. вийшла постанова ЦКВКП(б) "Об улучшении библиотечной работы", яка, вказуючи на незадовільний стан бібліотечної справи, відзначала, що до бібліотек проникли "класово-ворожі елементи". Комісія політосвіти Харківської міської ради створила бригаду для перевірки діяльності ЦНУБ, до складу якої за рекомендацією Укрголовнауки було включено і К. Рубинського. Зберігся ганебний протокол засідання місцевому бібліотеки, згідно з яким, посилаючись на "низку заяв" співробітників бібліотеки (прізвища заявників не вказуються), К. Рубинський відкликався зі складу бригади, звинувачений у необ'єктивному підході до її роботи. За висновками бригади міськрада 17 березня 1930 р. прийняла резолюцію, в якій констатувала одірваність бібліотеки від завдань радянської науки, засміченість її кадрів класово-ворожими елементами. Керівництво бібліотеки звинувачувалось у збереженні незареєстрованих бібліотек емігрантської професури, у переховуванні цінних рукописних фондів і документів від організацій, що їх розшукували. Згідно з рішенням комісії ЦНУБ потребувала повної реорганізації, а в. о. директора О. Альховська та К. Рубинський підлягали звільненню. Справа про приховування цінних документів і бібліотек університетської професури була передана на додаткове судове розслідування. Вирок комісії був тяжким ударом для бібліотеки і, безумовно, для Костянтина Івановича. Страшні звинувачення вимагали від нього безкінечних відписок, довідок, роз'яснень, апеляцій у вищі

інстанції та слідчі органи. Все це, разом зі зрадою деяких колег, багаторічною працею без відпусток і вихідних днів підірвало здоров'я К. Рубинського. Він важко переживав знищення університету, принизливе відсторонення від керівництва бібліотекою, санкціоноване Наркомосвіти розтягування фондів бібліотеки і передачу їх повостороннім інституціям, відсутність підтримки з боку наукової громадськості і фахівців у боротьбі за збереження бібліотеки. До того ж, в умовах голоду і холоду існувала необхідність утримувати родину. Мізерний заробіток у сукупності зі скромними гонорарами за літературну працю ледь давали змогу не померти з голоду. Але найтяжчим для Костянтина Івановича було трагічне усвідомлення своєї професійної самотності, відстороненості від подій бібліотечного життя, особистої ізоляції. Досвідчений спеціаліст, вчений-бібліотекознавець, він багато міг би дати бібліотекознавству, організації бібліотечної професійної освіти на стадії їх становлення. Але залишався непотрібним.

Варто відзначити, що Укрголовнаука не дала згоди на його звільнення, і Костянтин Іванович продовжував працювати в бібліотеці до того фатального дня — 1 грудня 1930 р., коли туманним ранком по дорозі на роботу його було збито потягом біля приміської станції "Зелений гай". Того ж дня він помер у 1-й міській лікарні. Поховано К. Рубинського у Харкові, могила його не збереглася. Про смерть бібліотекаря повідомила газета "Харьковский пролетарий". Спеціальні періодичні видання на смерть видатного бібліотекознавця не зрагували.

Життя і доля Костянтина Івановича Рубинського — одна із сумних сторінок історії вітчизняного бібліотекознавства. На довгі десятиліття пішов у непам'ять талановитий український науковець, що зробив значний внесок у розвиток бібліотечної теорії і практики, в усвідомлення бібліотекознавства як самостійної наукової дисципліни, а бібліотечної професії як соціально значущої, біля витоків яких він стояв. Його, безумовно, потрібно вважати фундатором бібліотекознавчої думки в Україні.

Лише у 80-ті рр. минулого століття з'являються перші ознаки системного підходу до особистості бібліотекознавця, його наукового доробку. Професор Ю. Столяров уперше визначив його роль в історії бібліотекознавства: "Заслуги українських спеціалістів настільки значні, що можна говорити про створення і успішний розвиток української школи бібліотекознавства. Передісторія її пов'язана з іменами Х. Алчевської, Л. Хавкіної, К. Рубинського" [9, с. 93].

К. Рубинський був українським бібліотекознавцем, внесок якого у розвиток бібліотечної теорії і практики, в усвідомлення сутності бібліотекознавства ще не визначено. Вивчення його спадку створює нове інформаційне поле для дослідження історичного процесу розвитку бібліотекознавства в Україні, в тому числі і в регіональному аспекті. Народжений в Україні, він любив її, вважав себе її сином, працював для неї. Він добре знав її історію, історію її культури. Його статті, доповіді, реферати, переклади — бездоганні свідчення любові до рідної мови. За своїми переконаннями К. Рубинський, який ніколи не поступався принципами, уособлював найкращі традиції української інтелігенції.

Близько тридцяти років він очолював одну з найстаріших українських книгозбірень. У найважчі часи він зберіг національну гордість України — бібліотеку Харківського університету, її унікальні фонди.

Сьогодні саме вона з більш як трьохмільйонним фондом, оснащена сучасними інформаційними технологіями — гідний пам'ятник К. Рубинському. Фахівці бібліотеки протягом багатьох років проводять історико-бібліотекознавчі дослідження, які повертають до історії його ім'я і науковий доробок.

На вшанування пам'яті одного з талановитих вихованців Харківського університету Вченою радою вишу засновано премію імені Костянтина Івановича Рубинського. Один з читальних залів університетської книгозбірні носить ім'я видатного бібліотекаря.

До 150-річчя з дня народження підготовлена і видана перша у бібліотекознавстві монографія, що містить в собі найповніший біографічний нарис, бібліографічний покажчик праць і літератури про нього. У роботу включені репринти основних робіт К. Рубинського.

Заслуговує на увагу активізація зусиль російських бібліотекознавців з вивчення робіт К. Рубинського. Одні із фундаментальних досліджень розглядає його роль у визначенні бібліотекознавства як науки. За висновками вчених бібліотекознавців, у лекції "Культурная роль библиотеки и задачи библиотекведения" К. Рубинський накреслив масштабну програму досліджень. Вченими висловлюється величезне обґрунтоване припущення: "По всей видимости, он был одним из первых специалистов (не только в России, но и во всем мире), кто поставил проблему поиска библиотечных законов" [11, с. 15—19]. Визнанням заслуг К. Рубинського перед вітчизняним бібліотекознавством стало включення нариса про нього в першу "Библиотечную энциклопедию" [12].

К. Рубинський повертається в історію бібліотекознавства. Попереду — осмислення його творчого доробку і внеску у розвиток бібліотекознавчої думки.

Список використаної літератури

1. Столяров Ю. Н. 40 лет на профессиональном поприще / Ю. Н. Столяров // Мир библиографии. — 1992. — № 2. — С. 83—84. — Рец. на кн.: Бібліотекознавець К. Рубинський (1860—1930) : бібліогр. нарис / уклад. Н. М. Березюк; бібліогр. ред. В. Д. Прокопова; під ред. Е. В. Балла. — Х. : РА, 1999. — 68 с.
2. Рубинский К. И. Положение вопроса о библиотечном персонале в Западной Европе и у нас : докл. чит. в заседании Общества библиотекведения, 22 нояб. 1908 / К. И. Рубинский // Записки Харьковского университета. — 1909. — Кн. 1, прил. — С. 1—35.
3. Рубинский К. И. Причина неустойчивости наших академических библиотек / К. И. Рубинский // Библиотекарь. — 1910. — Вып. 2. — С. 13—22; вып. 3/4. — С. 8—16.
4. Рубинский К. И. Положение библиотечного дела в России и других государствах / К. И. Рубинский // Труды Первого Всероссийского съезда по библиотечному делу, состоявшегося в Санкт-Петербурге с 1-го по 7-е июня 1911 г. : в 2 ч. — СПб., 1912. — Ч. 2 : Доклады. — С. 1—15.
5. Масловский С. Обзор работы 1 секции съезда : (академические библиотеки) / С. Масловский // Библиотекарь. — 1911. — Вып. 3. — С. 297.
6. Рубинский К. И. Библиотека Харьковского университета за 100 лет ее существования (1805—1905) / К. И. Рубинский. — Х. : Печ. дело, 1907. — 44 с.
7. Рубинский К. И. Культурная роль библиотеки и задачи библиотекведения : публ. лекция, чит. в актовом зале Харьковского университета, 22 нояб. 1909 г. / К. И. Рубинский // Записки Харьковского университета. — 1910. — Кн. 1, ч. неофиц. — С. 65—96.
8. Рубинский К. И. Проект з'єднання бібліотек / К. Рубинський // Культура і побут. — Х., 1928. — 17 листок. — С. 6—7. — (Доп. до газ. "Вісті ВУЦВК", № 45).
9. Столяров Ю. М. Внесок бібліотекознавців УРСР у розвиток радянського бібліотекознавства / Ю. М. Столяров // Бібліотекознавство та бібліографія. — 1980. — № 20. — С. 90—95.
10. Березюк Н. М. К. И. Рубинский : библиотекарь, библиотеквед, библиограф (1860—1930) / Н. М. Березюк. — Х. : Тимченко, 2010. — 320 с.
11. Российское библиотекведение: XX век. Направление развития, проблемы и итоги : опыт моногр. исслед. / сост. Ю. П. Мелентьева. — М. : ФАИР-ПРЕСС ; Пашков дом, 2003. — 428 с. — (Специальный издательский проект для библиотек).
12. Библиотечная энциклопедия : свыше 2000 ст. / редкол.: гл. ред.-сост.: Е. И. Ратникова, Л. Н. Уланова. — М. : Пашков дом, 2007. — 1229 с.